

Vzdělávací oblasti RVP PV a výtvarné činnosti

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

- Předškolní vzdělávání vyžaduje **akceptaci vývojových specifik dítěte**; tato specifika by se měla promítnout do obsahu, forem a metod vzdělávání.
- Předškolní vzdělávání by mělo umožnit **rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb**.
- Je zaměřeno na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání (RVP PV, 2018, s. 5).
- Závazný je především požadavek, aby **nabídka všech aktivit, tedy i výtvarných, byla „maximálně přizpůsobena vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny“** (RVP PV, 2018, s. 7).

- RVP PV akcentuje prožitkové a kooperativní učení hrou a činnostmi dětí, které jsou **založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat**, podněcují radost dítěte z učení, jeho **zájem** poznávat svět, který ho obklopuje, nabízejí možnosti získávat **nové zkušenosti a dovednosti**.
- (RVP PV, 2018, s. 8)
- RVP PV, platný i pro přípravné třídy, sleduje tři obecné cíle: rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání; osvojení základních hodnot, na nichž je založena naše společnost; získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.
- Výtvarné činnosti v PV by neměly být pouze spontánní dětskou hrou – mohou se stát **metodou prožitkového a kooperačního učení**, založenou na přímých zážitcích dítěte, podporující dětskou zvědavost a jeho potřebu objevovat (RVP PV, 2018, s. 8).
- RVP PV dále stanovuje pět klíčových kompetencí v jejich základní podobě, o jejichž rozvíjení by mělo předškolní vzdělávání usilovat: **kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální a kompetence činnostní a občanské** (2018, s. 8–9).

Vzdělávací oblasti:

**Dítě a jeho tělo; Dítě a psychika; Dítě a ten druhý;
Dítě a společnost; Dítě a svět.**

„Cílové kategorie jsou **těsně provázané a vzájemně spolu korespondují** (viz schéma Systém vzdělávacích cílů) (...) pracuje-li učitel při vzdělávání dětí průběžně s vědomím vzdělávacích záměrů (ať už v úrovni obecné či oblastní), má záruku, že skutečně vede děti k osvojování kompetencí a k jejich postupnému zdokonalování“ (2018, s. 9).

Výtvarné činnosti by se měly stát prostředkem realizace cílů předškolního vzdělávání.

- Proto předškolní vzdělávání preferuje **integrovaný přístup**, který by měl být realizován formou integrovaných bloků. Ty nerozlišují „vzdělávací oblasti“ či „složky“, ale nabízejí dítěti vzdělávací **obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích**.
- Dítě nezískává jen izolované poznatky či jednoduché dovednosti, získaná zkušenost je komplexnější a stává se pro dítě snáze uchopitelnou a prakticky využitelnou. Dítě získává skutečné činnostní **výstupy – kompetence** (2018, s. 8).

(RVP PV, 2018, s. 8)

Dítě a tělo a výtvarné činnosti

- rozvíjet jemnou motoriku dítěte;
- učit manipulovat s instrumenty, zacházet s výtvarným materiálem apod. ;
- rozvíjet užívání všech smyslů;
- Zabezpečit úklid a udržování čistoty prostředí
- Rizika: problematické může být nerespektování rozdílných tělesných a smyslových předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí, které například limitují možnosti dítěte se s výtvarným úkolem samostatně vypořádat (2018, s. 15–17).
- Praxe VČ: zasahování do tvůrčího procesu dítěte ze strany učitele (aby výstup odpovídal jeho očekávání).

Dítě a psychika

Výtvarná činnost může:

- přispět k duševní pohodě dítěte (probíhají-li v podnětné a pro ně příjemné atmosféře);
- upevňovat psychickou zdatnost a odolnost dítěte (vyrovnává-li se s výtvarnou nehodou, s náročnějším, ale přiměřeným úkolem, nechutí ho dokončit apod.);
- napomáhat rozvoji intelektu, řeči a jazyka (když dítě přemýšlí, jak se s úkolem vyrovnat, popisuje a komentuje svůj výtvar, vysvětluje svoje záměry, reaguje na umělecká díla a tvorbu svých vrstevníků);
- usilovat o rozvoj emocí dítěte, ale též jeho kreativity a sebevyjádření;
- podporovat zájem o umění a kulturu.

- výtvarné experimenty a hry, aktivity podporující tvořivost, představivost a fantazii;
- příležitost objevovat např. vlastnosti materiálů a předmětů;
- příležitost tvořivě z osvojenými dovednostmi i znalostmi pracovat.

Rizika:

- málo prostoru pro rozvoj fantazie a příležitostí k experimentování, exploraci a samostatnému řešení určitého problému;
- nedostatek příležitostí k projevení vlastních citů, sdělování citových dojmů a prožitků a hovoru o nich (RVP PV, 2018, s. 17–24).

Dítě a ten druhý

- příležitostí pro spolupráci na společném výtvarném díle;

Rizika: utváření pozitivních interpersonálních vztahů, stejně jako tvůrčímu procesu, nesvědčí nedostatek empatie, autoritativní vedení a direktivní zacházení s dítětem nebo příliš časté vystupování učitele v roli soudce (RVP PV, 2018, s. 23–24).

Dítě a společnost

- uvádět dítě do světa materiálních i duchovních hodnot;
- přispívat k rozvíjení jeho základních kulturních a společenských postojů;
- podílet se na utváření pohody v jeho sociálním prostředí apod.;
- nabízet takové tvůrčí činnosti, které podněcují tvořivost a nápaditost dítěte, podporují jeho estetické vnímání, vyjadřování a tříbí jeho vkus.

Kompetence k učení

- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů (na podněty dítě může výtvarně reagovat; může zkoumat prostředky a formy výtvarného vyjadřování, experimentovat s nimi, objevovat jejich výrazové účinky; všimá si souvislostí mezi volbou výtvarných prostředků a představou realizace vlastního záměru, ale i kulturních souvislostí apod., používat výtvarný jazyk jako prostředek symbolického sebevyjádření);
- uplatňuje získanou zkušenost (zkušenosti uplatňuje v pojetí námětu, komponování plochy, prostoru, výběru výtvarných prostředků, verbální i výtvarné reflexi umění a kultury) v praktických situacích a v dalším učení;
- má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitosti a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije (má zájem poznávat kulturu a umění, a to nejen ve svém okolí; uvědomuje si rozmanitost přírodních a uměleckých forem, výtvarného rukopisu umělců, výtvarných materiálů, postupů, instrumentů apod.);
- učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a je schopné záměrného zapamatování; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům (vytrvá u výtvarného úkolu, kreativní činnosti, vyvine úsilí při náročnějším, ale pro něj 33 přiměřeném výtvarném úkolu, dokončí ho; dovede postupovat podle instrukcí, nevyžaduje je, pokud úkol směřuje k rozvoji tvořivosti, autentické výtvarné výpovědi apod.);
- odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých (má si uvědomit jedinečnost výtvarného projevu u sebe i ostatních, být hrdé na osobní pokrok, jedinečný pohled na svět, i schopnost jej originálně výtvarně reflektovat);
- učí se s chutí, pokud se mu dostává uznání a ocenění (uznání výtvarného projevu dítě motivuje k tvorbě).

Kompetence k řešení problémů

- si všímá dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem (výtvarný problém či nehodu s výtvarným prostředkem bere jako výzvu, která bude oceněna);
- řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (řeší výtvarné úkoly, které jsou přiměřené jeho schopnostem – dospělý by měl být dítěti průvodcem, nikoli zasahovat do dětské práce, dokončovat ji za dítě apod.);
- řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty; využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost (experimentuje s výtvarnými prostředky, má vlastní, originální nápady, je aktivní, odvážené poznávat něco nového, těžit z vlastních zkušeností a využívat je ve své tvorbě);

- užívá při řešení myšlenkových i praktických problémů logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích (i v rámci řešení výtvarného problému);
- zpřesňuje své početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti (dítě využívá výstup tvořivé činnosti či umělecké dílo k upevňování těchto dovedností);
- rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit (např. dítě chápe, které výtvarné prostředky je možné kombinovat, aktivně a podle své představy si je vybírá);
- chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit (nebojí se tvorby a nevyhýbá se jí, nemá obavy, že nevyhoví požadované představě dospělého);
- nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu (chybou není „nedokonalost“ dětského výtvarného projevu nebo odchýlení se od představy dospělého)

Komunikativní kompetence

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog (obhájí názory na pojetí námětu, na způsoby výtvarného řešení, je schopné popsat výtvarný postup, rozumí formulaci úkolu, slovně reaguje na zajímavé smyslové podněty, výtvarné dílo, vede smysluplný dialog s dětmi, učitelem při hledání výtvarného řešení, nad vytvořeným dílem apod.);
- dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.) (tvorbu přijímá jako možnost sebevyjádření, sdílení obsahů, její kvality jsou v obsahu i jedinečné formě, nejsou pouhým „výrobkem“);
- domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci (vyjadřuje se výtvarnými symboly, např. barvou, tvarem, velikostí, uspořádáním kompozice apod.);
- komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou (nebojí se iniciativně přicházet s originálním výtvarným řešením, je schopné ho vysvětlit);
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní (realizuje výtvarné hry s body, liniemi, plochami, tvořivě rozvíjí grafomotorická cvičení, experimentuje s různorodými kreslířskými instrumenty apod.);
- ▪ průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím (např. interpretaci vlastní i vnímané výtvarné formy, tvůrčího procesu);
- ▪ dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává, jako jsou například knížky, encyklopedie, počítače, audiovizuální technika, telefony (poznává jejich výtvarnou složku, seznamuje se s uměleckou tvorbou pro děti).

Kompetence sociální a personální

- samostatně rozhoduje o svých činnostech (i **výtvarných**); umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej (**na dílo vlastní i vnímané**);
- si uvědomuje, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky (**cítí odpovědnost zásahy do cizího díla apod.**);
- projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost (**při společné tvorbě i individuální tvorbě**);
- dokáže se ve skupině prosadit, ale i podřídít, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy (**při vlastní tvorbě, vnímání umělecké tvorby, na kulturních akcích**);

- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí (inspiruje se reálnými situacemi, které může výtvarně zaznamenávat, vyhledávat v uměleckých vyobrazeních apod.);
- se spolupodílí na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobuje se jim (např. dodržuje pravidla určená pro manipulaci s výtvarnými materiály);
- chová se při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout (je schopné vyjádřit se k postupům tvorby, které mu jsou nepříjemné, ohrožují jeho zdraví);
- ▪ je schopno chápat, že lidé se různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečným (je tolerantní k odlišnostem kulturním, např. neprosazuje pouze vlastní estetická kritéria);
- ▪ chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí, ponižování a ubližování ze strany jiného dítěte (tyto principy používá v procesu tvorby, hodnocení vlastní práce a výtvorů ostatních dětí).

Činnostní a občanské kompetence

- učí se svoje (výtvorné) činnosti a hry plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat;
- dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky (je si vědomo vlastních výtvorných schopností a dovedností);
- odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem (v rámci tvorby je flexibilní a tvořivé);
- chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá (svobodně se výtvorně vyjadřuje a je za své rozhodnutí odpovědné);
- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení; k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně; váží si práce i úsilí druhých (váží si výtvorného projevu druhých a respektuje ho; vyvíjí úsilí při vyrovnávání se s výtvorným problémem i vlastní povinností výtvorný úkol dokončit);

- zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřený aktuálnímu dění (zajímá se o tvorbu ostatních i o umění a kulturu, které jsou mu dostupné);
- chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem, a že naopak lhostejnost, nevšímavost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky (zajímá se přiměřeně svým schopnostem o kulturní a umělecké dění ve svém okolí, vnímá též projevy nekulturního chování);
- ▪ má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat (uplatňuje tyto normy v procesu tvorby, hodnocení výstupů i v postojích k tvůrcům);
- ▪ spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat (respektuje pravidla, která provází tvůrčí proces);
- ▪ uvědomuje si svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu (respektuje hodnotu tvorby a tvůrců);
- ▪ ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit (není lhostejný k nekulturním projevům, svým aktivním postojem a chováním se je snaží měnit);

Inspirace výtvarným uměním

Jiří Georg Dokoupil (1954); Milan Grygar (1926)

- experimenty s netradičními instrumenty

Evžen Šimera (1980) - stékající kapky